

Ki mutasson irányt?

Márfi Gyula Veszprémi püspök állapította meg egy előadásában: *„Az Egyház és az állam kapcsolata sosem volt felhőtlen eddigi történelmünk során.”*¹ Ez az erkölcsi kérdések tekintetében fokozottan igaznak tűnik. A történelem folyamán ezen kérdések tipikus összeütközési ponttá váltak az Egyház és az állam között.

Újra-és újra fellángoltak a viták, hogy az erkölcsi kérdések alapvetően az Egyház vagy az állam „fennhatósága” alá tartoznak-e, vagy, ha kölcsönös felelősség van, akkor hol vannak a határok. Különösen érdemes áttekinteni e kérdéseket most, mikor a történelmi egyházaktól, felekezetektől például a migrációval kapcsolatosan a társadalom részéről állásfoglalást várnak.

A mai helyzetben, de természetesen a történelem más időszakaiban is a Katolikus Egyháznak küldetéséből fakadóan kötelessége erkölcsi kérdésekben megnyilatkozni, álláspontját kifejteni és azt konzekvensen képviselni. Sőt, mivel az erkölcsi kérdések jórészt a keresztény hit transzcendens alapon állónak tartja – azaz isteni eredetűnek tekinti – ezért ez akkor is kötelezettsége a Katolikus Egyháznak, ha álláspontja az adott állam jogrendjével, felfogásával ellentétes. Ilyenek például az abortusszal, az eutanáziával, az egyneműek házasságával, vagy a szegényekkel, menekültekkel összefüggő kérdések. Az ezekkel kapcsolatos álláspontok képviselése teljesen független az államtól, sőt az adott társadalom többségének akarától is. A Katolikus Egyház szuverenitásából következően ezt a jogot tőle senki nem veheti el. Ezért a pápai megnyilatkozások önálló, saját meggyőződésből fakadnak, arra „nyomást gyakorolni” nem lehet.

Amennyiben tágabban próbáljuk a kérdést értelmezni, akkor válaszukat érdemes a „semleges” állam fogalmából kiindulva vizsgálni. A semleges állam elve azért fontos, mert olyan fejlődési fokot jelent az állam és a vallási közösségek, így a Katolikus Egyház közötti kapcsolatokban, ahol az állam saját területén elismer más jogrendet. Ez azt is jelenti, hogy *„az állam az elválasztási törvények óta nem tartja magát illetékesnek az ember szakrális élete fölött, vagyis a két jogi vertikum 'elmegey' egymás mellett.”*² Ezen fogalmi keret azonban csak olyan alapvetően demokratikus berendezkedésű országokra érvényesíthető, ahol valóban az állam és a vallási közösségek egymáshoz semleges viszonyulnak.

A semleges állam elvéből tehát az következik, hogy az állam semmilyen formában nem szólhat bele a vallási csoportok belső ügyeibe, azaz a belső szabályzók, jogrendek tekintetében a vallási közösségek önállóak.

Ugyanakkor az állam oldaláról – legalábbis sokan így értelmezik az elválasztás elvét – fordítva is hasonló az elvárás, a vallási közösségek, így a Katolikus Egyház ne szóljon bele az állam belső ügyeibe, melyek alól az erkölcsi természetű ügyek sem kivételek. Az erkölcsi kérdések területén azonban a semlegesség elve ebben a formában nem működhet. Nem működhet, mert az erkölcsi kérdések megítélését az állam nem sajátíthatja ki önmaga számára. A probléma lényegét tehát úgy lehet megfogalmazni, hogy míg a vallás, így a Katolikus Egyház szakrális alapon viszonyul az erkölcsi kérdésekhez, és ezen keresztül akarja a társadalmi folyamatokat befolyásolni, addig az állam ezen problémákat sajátos erkölcsi tartalom alapján a jog oldaláról értelmezi. Az állam oldaláról mindez teljesen érthető, hiszen a semlegességből adódóan a vallások erkölcsi elveinek prioritást nem adhat.

Az azonban kérdés, hogy az állam mi alapján határozza meg a sajátos erkölcsi elveit, melyeket aztán jogszabályi formában megjelentet? Figyelemreméltó ugyanis, hogy a keresztény kultúrkört magáénak valló államok többsége a keresztényi humanizmus alapján ítél meg erkölcsi kérdéseket. Viszont a keresztényi humanizmust sokszor anélkül próbálják értelmezni, hogy abba magát a történelmi egyházakat, felekezeteket, így a Katolikus Egyházat bevonják. Ez azonban így paradox helyzet. Éppen ezért érdemes Tomka Miklós megállapítását megfontolni *„a hívő emberek közösségei, szervezetei, alkalmasint lobby-jai a plurális társadalom sokféleségében nem elhanyagolható súlyú tényezők. Súlyuk és működésük annál kevésbé fejeződik be a nemzeti határoknál, minél előrehaladottabb a nemzetközi egységesülési folyamat.”*³ Ebből következően a Katolikus Egyház erkölcsi kérdésekben történő megnyilatkozásainak súlya van, melyet érdemes az adott államnak figyelembe vennie. Természetesen nem kötelessége elfogadni az iránymutatását, sőt azzal ellentétesen is cselekedhet, de azt tudomásul kell vennie, hogy a Katolikus Egyház a véleményét függetlenül az államtól, sőt adott esetben a társadalmi közfelfogástól is képviselni fogja. Az államnak pedig tudomásul kell vennie, hogy ez esetben nem hivatkozhat keresztény erkölcsre, hiszen nem annak „forrásából” – az Egyház tanításából – vezeti le saját erkölcsének alapját. Ezért kötelessége az Egyháznak is elmondania véleményét, álláspontját.

Lugosi-Szabó Gergely
doktorandusz

Lábjegyzetek:

1. Márfi Gyula előadása a Szaléziániumban. Sajtó megjelenése 2013. augusztus 23.
<http://www.magyarKurir.hu/hirek/marfi-gyula-ersek-egyhaz-es-allam-kapcsolata-sosem-volt-felhotlen>
(letöltve: 2014. szeptember 10.)
2. Rónay Miklós: *Állam, Egyház*, politikatudomány. in.: Politikatudományi Szemle XVII/2. 105.old.
3. Tomka Miklós.: *A magyar vallási helyzet öt dimenziója* (in: *Magyar Tudomány* 1999/5) 556. old.